

Annelerin Emzirme ve Anne Sütüne Yönelik Geleneksel Uygulamaları: Tanımlayıcı Çalışma

Traditional Practices of Mothers for Breastfeeding and Breast Milk: Descriptive Study

Hamide AYGÖR¹ | Figen TÜRK DÜDÜKÇÜ²

ÖZET

Amaç: Emzirme ruhsal, sosyal ve toplumsal yönleri olan kültürel bir süreçtir. Bu kültürel olguya yönelik her toplumda farklı geleneksel uygulamalar yapılmaktadır. Kültürel değer, inanç, uygulama ve tutumlar anne ve bebek sağlığı üzerinde etkilidir. Çalışma, annelerin emzirme ve anne sütüne yönelik yaptıkları geleneksel uygulamaları belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Çalışma, tanımlayıcı tiptedir. Evreni, Konya Karatay ilçesinde bulunan üç Aile Sağlığı Merkezi'ne kayıtlı ve 0-24 aylık bebeği olan anneler oluşturmuştur. Çalışmanın örneklemini çalışma kriterlerine uyan 204 anne oluşturmuştur. Veriler, bir anket formu ile toplanmıştır.

Bulgular: Katılımcıların %55,9'u anne sütü ve emzirmeye yönelik geleneksel uygulamaları "önemli" bulduğunu, %22,5'i "önemsiz" bulduğunu ve %21,6'sı "kararsız" olduğunu bildirmiştir. İlk emzirmeden önce katılımcıların %24'ü bebeğinin ağzına hurma sürmüş, %28,4'ü bebeğinin ağzına zenzem damlatmış ve %27,5'i kulağına ezan okumuştur. Anne sütünü arttırmak için en sık yapılan üç geleneksel uygulama lohusa şerbeti içme, sıcak içecekler içme ve hurma yemektir. Meme başı çatlağına yönelik yapılan geleneksel uygulamalar, meme ucuna ayva çekirdeği ya da zeytinyağı sürmedir. Emzirmeyi sonlandırmak için en sık yapılan üç geleneksel yöntem meme uçlarını siyaha/kırmızıya boyama, meme ucuna koli bandı ile bantlama ve meme uçlarına acı biber sürmeydi.

Uygulamada Kullanım: Emzirme sürecinde, annelerin anne sütü ve emzirme ile ilgili yaptığı geleneksel uygulamaların bilinmesi, bu dönemde anne ve bebeğe yönelik sunulacak sağlık hizmetlerinin kalitesini arttırmak için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Anne Sütü, Emzirme, Kültür, Postpartum.

ABSTRACT

Objective: Breastfeeding is a cultural process with spiritual, social and community aspects. Different traditional practices regarding this cultural phenomenon are carried out in every society. Cultural values, beliefs, practices, and attitudes impact on maternal and infant health. The study was conducted to determine the traditional practices of mothers for breastfeeding and breast milk.

Methods: This is a descriptive study. The population of the study consisted of all mothers with 0-24-month-old babies registered at three Family Health Centers in Konya Karatay district. The sample of the study consisted of 204 mothers who met the study criteria. The data were collected using a questionnaire form.

Results: Out of all the participants 55.9% considered traditional practices regarding breast milk and breastfeeding important 22.5% found them unimportant, and 21.6% were undecided. Before their first breastfeeding, 24% of the participants rubbed dates on the lips of their babies, 28.4% dripped zam-zam water on the lips of their babies, and 27.5% had the Islamic call for prayer recited to their babies' ears. The three most traditional practices increasing breastmilk expression were drinking postpartum sherbet, hot drinks, and eating dates. Traditional practices preferred for preventing nipple cracks included rubbing quince seeds or olive oil on the nipples. The three most commonly used traditional methods for weaning were dyeing the nipples black or red, taping the nipples with packing tape, and rubbing hot pepper on the nipples.

Practice Implication: Knowing about the traditional practices mothers use regarding breastmilk and breastfeeding in the breastfeeding process is vital in increasing the quality of postpartum care in healthcare services to be provided to the mother and the baby during this period.

Keywords: Breastmilk, Breastfeeding, Culture, Postpartum.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Konya, Türkiye. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7920-627>

²Dr. Öğr. Üyesi, Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Konya, Türkiye. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1767-519>

¹PhD., Necmettin Erbakan University, Nursing Faculty, Department of Obstetrics and Gynecology Nursing, Konya, Turkey. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7920-627>

²PhD., KTO Karatay University, College of Health Science, Department of Nursing, Konya, Turkey. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7920-627>

Sorumlu Yazar: Hamide Aygör, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Konya, Türkiye. hamidedindas@hotmail.com

Atf: Aygör, H., Türk Düdükçü, F. (2024). Annelerin Emzirme ve Anne Sütüne Yönelik Geleneksel Uygulamaları. Güncel Hemşirelik Araştırmaları Dergisi, 4(1), 1-10.

GİRİŞ

Anne sütü, postpartum ilk altı ay süresince bebeğin tüm ihtiyaçlarını tek başına karşılayabilen en doğal besindir. Her bebeğin sağlıklı bir şekilde büyümesi ve gelişmesi için postpartum ilk altı ay sadece anne sütü, altı ay sonrasında en az iki yıl ek gıda ile birlikte anne sütü ile beslenmesi önerilmektedir (WHO, 2020). Dünya’da ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenme oranı %44 iken, bu oran ülkemizde %41’dir. Ayrıca, ülkemizde sıfır-bir aylık bebeklerin %59’u, iki-üç aylık bebeklerin %45’i ve dört-beş aylık bebeklerin %14’ü yalnızca anne sütü ile beslenmektedir (TNSA, 2018; WHO, 2020).

Anne sütü ile beslenmeyi eğitim, çalışma durumu, aile yapısı, gelir düzeyi, gebeliğin istenme durumu, sağlık sorunu, parite, emzirme deneyimi, emzirme eğitimi alma, doğum şekli ve sosyal destek gibi etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerin en önemlilerinden biri kültürdür. Kültür, temelini geleneklerin oluşturduğu dinamik bir yapıdır (Çakırer Çalbayram ve ark., 2019; Çevik & Alan, 2020; Sarı ve ark., 2023). Bu dinamik yapı toplumun her alanında, geleneksel uygulamalarla şekillenir. Gebelik, doğum ve postpartum dönem geleneksel uygulamaların en sık uygulandığı yaşamsal dönemlerdir. Özellikle postpartum dönemde toplumlarda anne ve bebeğe çeşitli geleneksel uygulamalar yapılmaktadır (Demirel and ark., 2018; Çevik & Alan, 2020).

Postpartum dönemdeki geleneksel uygulamaların biri anne sütü ve emzirmeye yönelik olanlardır. Emzirme ruhsal, sosyal ve toplumsal yönleri olan kültürel bir süreçtir. Bu kültürel olguya yönelik her toplumda farklı geleneksel uygulamalar yapılmaktadır (Abouelfetoh & Matrafi, 2021; Durmaz & Sezici, 2022; Kucuk & Tanriverdi, 2021). Ülkemizde de bu uygulamalar oldukça yaygındır (Çevik & Alan, 2020; Dilek Aksoy ve ark., 2020; Karatay ve ark., 2018; Kucuk & Tanriverdi, 2021). Kültürel değer, inanç, uygulama ve tutumlar anne ve bebek sağlığı üzerinde etkilidir (Çevik & Alan, 2020; Karatay ve ark., 2018; Pekiğiğit ve ark., 2020).

Bu nedenle, geleneksel inanç ve uygulamaların emzirme sürecine yansımalarının nasıl olduğu araştırılması gereken bir konudur. Ayrıca, hemşirelerin bakım verirken geleneksel uygulamaların farkında olmaları, hizmet verdikleri kadınları tanımlarını sağlayarak emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesinde rehber olacaktır.

Araştırmanın amacı

Çalışma, annelerin emzirme ve anne sütüne yönelik yaptıkları geleneksel uygulamaları saptamak amacıyla yapılmıştır.

Araştırma soruları

- Annelerin bebeklerini ilk emzirmede yaptıkları geleneksel uygulamalar nelerdir?
- Annelerin sütlerini arttırmak için yaptıkları geleneksel uygulamalar nelerdir?
- Annelerin meme başı çatlağına yönelik yaptıkları geleneksel uygulamalar nelerdir?
- Annelerin emzirmeyi sonlandırmak için yaptıkları geleneksel uygulamalar nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın türü

Çalışma tanımlayıcı türdedir.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırma evrenini, Konya Karatay ilçesinde bulunan üç Aile Sağlığı Merkezi’ne (ASM) kayıtlı ve 0-24 aylık bebeği olan anneler oluşturmuştur. Çalışmanın örneklemini 1.08.2019-1.11.2019 tarihleri arasında ASM’lere başvuran, çalışma kriterlerine uyan ve çalışmayı kabul eden 204 anne oluşturmuştur. Bebeğini belli bir süre emzirmiş ya da emzirmekte olan, sağlıklı bebeği olan, sağlıklı, iletişim ve dil sorunu olmayan anneler çalışmaya dahil edilmiştir. Miadında doğmamış, prematüre ya da postmatür bebek anneleri örneklemeden dışlanmıştır.

Veri toplama araçları

Veriler, araştırmacılar tarafından literatüre dayalı olarak (Gökduman & Balkaya, 2010; Karatay ve ark., 2018; Koyun & Balkaya, 2010; Tanriverdi, 2015) oluşturulan bir anket formu ile toplanmıştır. Anket formu, ilk bölümde sosyodemografik, obstetrik, emzirme özellikleri ve bebeğe ait özelliklerle ilgili 23 soru, ikinci bölümde emzirme ve anne sütüne ile ilgili

geleneksel uygulamalara yönelik 8 soru olmak üzere toplam 31 sorudan oluşmuştur.

Verilerin toplaması

Veriler olasılıksız örnekleme yöntemlerinden gelişigüzel örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Veriler 1.08.2019-1.11.2019 tarihleri arasında, ASM'lere herhangi bir sebeple başvuran annelerle yüz yüze görüşülerek araştırmacılar tarafından emzirme odasında toplanmıştır. Veriler yaklaşık 15 dakikada toplanmıştır.

Analiz

Verilerin analizinde IBM SPSS 25 (Chicago, USA) programı kullanılmıştır. Çalışma verilerinin tanımlayıcı istatistikleri yüzde, ortalama, standart sapma ve medyan değerler olarak sunulmuştur.

BULGULAR

Annelerin yaş ortalaması $28,27 \pm 5,17$ ve evlilik

süresi ortalaması $6,82 \pm 5,23$ 'dir. Annelerin çoğunluğu okuryazar/ilköğretim mezunu (%44,1), ev hanımı (%85,8) ve sosyoekonomik durumunu "orta" (%72,6) olarak değerlendirmiştir. Kadınların %57,8'inin iki veya daha fazla çocuğu vardır (Tablo 1).

Bebeklerin yaş ortalaması $14,21 \pm 7,83$ ay ve doğum kilosu ortalama $3192,13 \pm 700,53$ 'dir. Bebeklerin çoğunluğu erkek (%50,5) ve doğum şekli vajinal doğumdur (%60,3, Tablo 2).

Çalışmaya katılan annelerin %78,4'ü emzirme ile ilgili bilgi almış ve çoğunluğunun (%89,4) bilgi kaynağı sağlık profesyonelleridir. Annelerin %91,7'si doğumdan sonraki ilk bir saatte bebeklerini emzirirken, %39,7'si ilk emzirmede herhangi bir sorun yaşamamış ve %52,9'una ilk emzirmede ebe/hemşire yardım etmiştir (Tablo 3). Annelerin bebeklerini besleme şekilleri tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Annelerin sosyodemografik ve obstetrik özellikleri (n=204)

Bağımsız Değişkenler	Ort.	SS
Yaş	28,27	5,17
Evlilik süresi	6,82	5,23
	n	%
Eğitim Düzeyi		
Okuryazar/İlköğretim	90	44,1
Lise	60	29,4
Üniversite	54	26,5
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	29	14,2
Çalışmıyor	175	85,8
Eşin Eğitim Düzeyi		
Okuryazar/İlkokul	38	18,6
Ortaokul	56	27,5
Lise	47	23,0
Üniversite	63	30,9
Eşin Çalışma Durumu		
Çalışıyor	169	82,8
Çalışmıyor	35	17,2
Sosyo-ekonomik Durum		
İyi	46	22,5
Orta	148	72,6
Kötü	10	4,9
En uzun süre yaşanan yer		
İl	178	87,3
İlçe /köy	26	12,5
Gebelik Sayısı		
Bir Çocuk	72	35,3
İki ve Üstü Çocuk	132	64,7
Doğum Sayısı		
Bir	83	40,7
İki ve Üstü	121	59,3
Yaşayan Çocuk Sayısı		
Bir	86	42,2
İki ve Üstü	118	57,8

Tablo 2. Bebeklerin özellikleri (n*=204)

Bağımsız Değişkenler	Ort.	SS
Bebek yaş (ay)	14,21	7,83
Bebeğin doğum kilosu	3192,13	700,53
	n	%
Bebeğin Cinsiyeti		
Kız	101	49,5
Erkek	103	50,5
Bebeğin doğum şekli		
Vajinal	123	60,3
Sezeryan	81	39,7
Bebeğin Cinsiyetinden Memnuniyet		
Memnun	196	96,0
Memnun Değil	8	4,0

*Kadınların en son doğan ve yaşayan bebeklerine göre cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 3. Kadınların emzirme ve anne sütüne yönelik özellikleri (n=204)

Bağımsız Değişkenler	n	%
Emzirmeye yönelik bilgi alma		
Evet	160	78,4
Hayır	44	21,6
Emzirmeye yönelik bilgi kaynağı (n=160)		
Doktor /hemşire/ebe	143	89,4
Aile (anne, abla)	12	7,5
İnternet/TV /Kitap	5	3,1
İlk emzirme zamanı		
İlk 1 saatte	187	91,7
1 saatten sonra	17	8,3
İlk emzirmede herhangi bir sorun yaşama		
Evet	123	60,3
Hayır	81	39,7
İlk emzirmede yardım eden kişi		
Doktor	16	7,8
Hemşire/Ebe	108	52,9
Aile	35	17,2
Kimse yardım etmedi	45	22,1
Bebeğin beslenme şekli		
Anne sütü	38	18,6
Anne sütü ve su	4	2,0
Anne sütü, su ve mama	2	1,0
Mama ve su	22	10,8
Mama, su, evde hazırlanan besinler	7	3,4
Anne sütü, su ve evde hazırlanan besinler	66	32,4
Su ve evde hazırlanan besinler	63	30,8
Anne sütü, mama, su ve evde hazırlanan besinler	2	1,0

Annelerin %55,9'u anne sütü ve emzirme ile ilgili geleneksel uygulamaları "önemli" bulurken, %22,5'i "önemsiz" ve %21,6'sı "kararsız" olduğunu bildirmiştir. İlk emzirmeden önce annelerin %24'ü bebeğin ağzına hurma sürmüş, %28,4'ü ağzına zenzem damlatmış, %27,5'i kulağına ezan okumuş ve %12,3'ü şekerli su vermiştir. Anne sütünü arttırmak için yapılan geleneksel uygulamalarda ilk üç sırada hurma yemek (26,5), lohusa şerbeti içme (%20,6) ve sıcak

içecekler içme (%20,6) yer almaktadır. Meme başı çatlağına yönelik yapılan geleneksel uygulamalar, meme ucuna ayva çekirdeği (%11,3) ve zeytinyağı (%22,5) sürmedir. Annelerin emzirmeyi sonlandırmak için kullandıkları geleneksel yöntemlerde ilk üç sırada meme uçlarını siyaha/kırmızıya boyama (%8,8), memeyi koli bandı ile bantlama (%11,3) ve meme uçlarına acı biber sürme (%4,4) olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Emzirme ve anne sütüne yönelik geleneksel uygulamalar (n=204)

	n	%
Anne sütüne yönelik yapılan geleneksel uygulamalar		
Önemli	114	55,9
Önemsiz	46	22,5
Karasızım	44	21,6
İlk emzirmeden önce yapılan geleneksel uygulamalar		
Bebeğin ağızına/damağına hurma sürme		
Evet	49	24,0
Hayır	155	76,0
Bebeğin ağızına zemzem damlatma		
Evet	58	28,4
Hayır	146	71,6
Bebeğe şekerli su verme		
Evet	25	12,3
Hayır	179	87,7
Bebeğin kulağına ezan okuma		
Evet	56	27,5
Hayır	148	72,5
Anne sütünü arttırmak için yapılan geleneksel uygulamalar		
Lohusa şerbeti içme		
Evet	42	20,6
Hayır	162	79,4
İncir yeme		
Evet	24	11,7
Hayır	180	88,3
Bulgur pilavı ve soğan yeme		
Evet	49	20,1
Hayır	165	80,9
Pekmez, helva gibi tatlı yiyecekler yemek		
Evet	38	18,6
Hayır	166	81,4
Yemeğe kimyon eklemek		
Evet	35	17,2
Hayır	169	82,8
Sıcak içecekler içme		
Evet	42	20,6
Hayır	162	79,4
Hurma yemek		
Evet	54	26,5
Hayır	150	73,5
Yeşil ya da kuru soğan yeme		
Evet	25	12,3
Hayır	179	87,7
İhlamur, adaçayı rezene gibi bitkisel çayları içmek		
Evet	20	9,9
Hayır	184	90,1
Meme başı çatlağına yönelik yapılan geleneksel uygulamalar		
Meme başına ayva çekirdeği sürmek		
Evet	23	11,3
Hayır	181	88,7
Meme başına zeytinyağı sürmek		
Evet	46	22,5
Hayır	158	77,5
Emzirmeyi sonlandırma için yapılan geleneksel uygulamalar		
Meme uçlarını siyaha/kırmızıya boyama		
Evet	18	8,8
Hayır	186	91,2
Memeyi koli bandı ile bantlamak		
Evet	23	11,3
Hayır	181	88,7
Meme uçlarına acı biber sürme		
Evet	9	4,4
Hayır	195	95,6
Meme ucuna salça sürmek		
Evet	8	3,9
Hayır	196	96,1
Memeye tüy koymak		
Evet	8	3,9
Hayır	196	96,1

TARTIŞMA

Geleneksel uygulamalar, insan ve kültür etkileşmesi sonucunda hayatın her alanına yayılmıştır. Bunlardan biri de postpartum dönemdeki geleneksel uygulamalardır. Çalışmada annelerin yarısından fazlası anne sütü ve emzirme ile ilgili geleneksel uygulamaları “önemli” bulduğunu ifade etmiştir. Çalışma bulgusuyla benzer şekilde Bayram ve Deveci (2017) kadınların %57,8’inin anne sütü ve emzirme ile ilgili uygulamaları “önemli” bulduğunu saptamıştır (Bayram & Deveci, 2017). Sarı ve ark (2023) çalışmasında, kadınların %20,5’i önemli ve %17’si çok önemli bulduğunu ifade etmiştir (Sarı ve ark., 2023). Ergin ve ark (2020) annelerin %51’inin anne sütü ve emzirmeye yönelik geleneksel uygulamaları “ne yararlı ne zararlı” bulduğunu saptamıştır (Ergin & Acar, 2020). Diğer bir çalışmada annelerin %70,7’si emzirme ile ilgili geleneksel uygulamalara “inanmadığını” belirtmiştir (Turan & Kutlu, 2020). Çalışmalar arasındaki farklılıkların içinde yaşanan toplumun kültürleri arasındaki farklılıklardan kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Çalışmada ilk emzirmeden önce yapılan geleneksel uygulamalar; bebeğin ağzına zenzem damlatma, kulağına ezan okuma, şekerli su verme ve ağzına hurma sürme olarak saptanmıştır. Benzer şekilde literatürde annelerin ilk emzirmeden önce yaptıkları geleneksel uygulamaları; bebeğin ağzına zenzem damlatma, kulağına ezan okuma, şekerli su verme ve ağzına hurma sürme olarak bildirilmiştir (Abouelfetoh & Matrafi, 2021; Durmaz & Sezici, 2022; Kanbur ve ark., 2020; Karahan ve ark., 2017; Kucuk & Tanriverdi, 2021; Murat Öztürk ve ark., 2019). Ayrıca, literatürde annelerin kolostromu bebeğe vermeme (Durmaz & Sezici, 2022; Kucuk & Tanriverdi, 2021; Murat Öztürk ve ark., 2019; Turan & Kutlu, 2020), emzirmek için üç/beş ezan bekleme (Karahan ve ark., 2017; Kanbur ve ark., 2020; Kucuk & Tanriverdi, 2021) ve emzirmeden önce göğse soğan sürme (Karahan ve ark., 2017) gibi geleneksel uygulamaları yaptıkları belirtilmiştir. Çalışmada ilk

emzirmeden önce yapılan geleneksel uygulamaların annelerin içinde yetiştiği toplumun kültürünün dini değerlerinden kaynaklandığı yani inanç sistemlerinin kültüre yansması olarak düşünülmüştür.

Çalışmada süt miktarını arttırmak için yapılan geleneksel uygulamalar bazı yiyecek ve içeceklerin (lohusa şerbeti, hurma, incir, soğan, bulgur, soğan, kimyon, ihlamur, adaçayı, rezene gibi bitkisel çaylar) tüketilmesidir. Çalışma bulgusu ile benzer şekilde literatürde anne sütünü arttırmak için yapılan geleneksel uygulamalar olarak hurma, pekmez, incir, kuru üzüm, kuru soğan, maydonoz gibi bazı yiyecekler (Bulut ve ark., 2020; Çakırer Çalbayram ve ark., 2019; Tural Büyük ve ark., 2019; Yaman & Balcı, 2019) ile ihlamur, adaçayı, rezene ve anason gibi bitkisel çayların (Tural Büyük ve ark., 2019; Üstüner Top & Çam, 2022) tüketildiği bildirilmiştir. Ayrıca çalışmalarda annelerin süt miktarını arttırmak için süt içtiği (Tural Büyük ve ark., 2019; Üstüner Top & Çam, 2022), tatlı yediği (Bayram & Deveci, 2017; Gölbaşı ve ark., 2018), ayva kompostosu ve meyve suyu gibi sıvıları tükettiği (Bulut ve ark., 2020; Hacıhasanoğlu Aşıl & Bekar, 2018; Tural Büyük ve ark., 2019) ve muska taktığı (Üstüner Top & Çam, 2022) bildirilmiştir. Mevcut çalışmada annelerin büyük çoğunluğun tükettiği gıda ve içecekler literatürle uyumludur.

Çalışmada, meme başı çatlağına yönelik yapılan geleneksel uygulamalar, meme ucuna ayva çekirdeği ya da zeytinyağı sürme olarak saptanmıştır. Benzer şekilde Murat Öztürk ve ark (2019) yaptığı çalışmada annelerin meme ucu çatlağına yönelik yaptıkları geleneksel uygulama olarak meme ucuna zeytinyağı sürme bildirilmiştir (Murat Öztürk ve ark., 2019). Erenoğlu ve ark (2017) meme başı çatlaklarına yönelik yapılan geleneksel uygulamalar olarak meme başına zeytinyağı, tereyağı ve kaymak sürme gibi uygulamalar belirtilmiştir (Erenoğlu ve ark., 2017).

Çalışmada, emzirmeyi sonlandırmada meme uçlarını siyaha/kırmızıya boyama, memeye acı

biber, salça sürme, meme uçlarını bantlama ve memeye tüy koyma gibi uygulamalar yapıldığı belirlenmiştir. Literatürde emzirmeyi sonlandırmada tadı kötü/acı/ekşi olan bazı maddelerin (acı biber, tuz, tuzlu bal, tuzlu reçel, sirke, kahve, limon, çay, nane) memeye sürülmesi (Aslantekin Özçoban ve ark., 2021; Dilek Aksoy ve ark., 2020; Gürarslan ve ark., 2018; Turan & Kutlu, 2020), meme ucunun korkutucu/itici etkisi olduğu düşünülen uygulamalarla (meme ucuna ayakkabı boyası, ruj, kırmızı oje, salça, göz kalemi sürme, meme ucunu bantla kapatmak, meme ucunu tüy, yün, pamuk ve ya saç ile kapama, sarı sabır taşı) görünümünün değiştirilerek (Aslantekin Özçoban ve ark., 2021; Altunel & Özaydın, 2022; Dilek Aksoy ve ark., 2020; Gök Uğur ve ark., 2018; Tural Büyük ve ark., 2019; Turan & Kutlu, 2020) bebeğin memeden uzaklaştırıldığı saptanmıştır. Bu yöntemlerden farklı olarak çocuklara sözel ifadeler kullanma (acıyor, uf oldu vb.) ya da çocuğu biberon veya emziğe alıştırmaya ve çocuğu evden uzaklaştırma gibi uygulamalar saptayan çalışmalar bulunmaktadır (Selvi Çalışkan & Balcı, 2019; Tural Buyuk ve ark., 2019; Yıldız & Gölbaşı, 2019).

Araştırmanın sınırlılıkları

Çalışmada geçmişe yönelik sorgulama yapıldığı için geleneksel yöntemler hatırlanamamış olması çalışmanın sınırlılığıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada annelerin çoğunluğunun anne sütü ve emzirmeye yönelik geleneksel uygulamaları “önemli” bulduğu ve bu uygulamaları yaptıkları saptanmıştır. Emzirme sürecinde annelerin, anne sütü ve emzirmeye yönelik yaptıkları geleneksel uygulamaların tanımlanması ve değerlendirilmesi, bu dönemde anne ve bebeğe sunulacak sağlık hizmetlerinde bütüncül bir yaklaşım sağlayarak doğum sonu bakımın daha kaliteli olması için önemlidir. Gebelik döneminde verilen emzirme eğitimlerine geleneksel uygulamaların sorgulanarak başlaması, bu geleneksel öğelerin göz önünde bulundurulması hemşirelik sürecinin planlanması ve uygulanması gereklidir.

Yazar Katkısı

Çalışma fikri veya tasarımı: HA

Veri toplama: HA, FTD

Sonuçların analizi ve yorumlanması: HA, FTD

Taslak çalışmayı hazırlama: HA

Eleştirel inceleme: HA, FTD

Tüm yazarlar (HA, FTD) sonuçları gözden geçirdi ve makalenin son hâlini onayladı.

Author Contribution

Study idea or design: HA

Data collection: HA, FTD

Analysis and interpretation of results: HA, FTD

Preparing the draft study: HA

Critical review: HA, FTD

All authors (HA, FTD) reviewed the results and approved the final version of the manuscript.

Etik Boyut

Çalışma Helsinki Deklarasyonu etik standartlarına uygun olarak yürütülmüş ve Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Protokol no:92/onay tarihi: 12.07.2019).

Ethical Dimension

The study was conducted in accordance with the Declaration of Helsinki, and approved from Karatay University Non-Drug and Non-Medical Device Research Ethics Committee (protocol code: 017/ date of approval: 31.03.2023).

Finansman Beyanı

Yazarlardan hiçbiri bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Funding

This research received no external funding

Çıkar Çatışması

Bu çalışmanın tüm yazarları herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Conflict of Interest

All authors of this study declare that they have no conflict of interest.

Lisans Bilgisi

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

License Information

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

KAYNAKLAR

- 1 Abouelfetoh, A., & Al Matrafi, R. (2021). Exploration of saudi mothers cultural practices related to exclusive breastfeeding during first six month of infant life. *Nur Primary Care*, 5(5),1-6.
- 2 Altunel, Ü., & Özaydın, T. (2022). Annelerin emzirmeyi sonlandırma yöntemleri ve sonlandırma kararlarını etkileyen faktörler. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 31(4),271-280.
- 3 Aslantekin Özçoban, F., Karaman, E., & Çevik, E. (2021). Breastfeeding experiences of Turkish mothers; exclusive breastfeeding in first six months, continuing two years and using traditional methods for weaning. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3),356-366.
- 4 Bayram, V., & Deveci, SE. (2017). The Evaluation of the known and/or applied traditional methods in mother care during postpartum period among married women living in Kızıltepe, Mardin Province. *Fırat Tıp Dergisi*, 22(1),34-42.
- 5 Bulut, A., Yiğitbaş, Ç., & Demir, FB. (2020). Traditional methods known and applied by women living in the city center of Bingöl for mother and infant care. *ESTUDAM Public Health Journal*, 6(1),22-33.
- 6 Çakırer Çalbayram, N., Gönenç, İ.M., & Topuz, N. (2019). Prekonsepsiyonel dönemden postpartum döneme kadınların geleneksel inanç ve uygulamaları. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 6(2),237-246.
- 7 Çevik, A., & Alan, S. (2020). Doğum sonu dönemde yapılan geleneksel uygulamalar. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 10(1), 14-22.
- 8 Demirel, G., Eğri, G., Yesildag, B., Doganer, A. (2018). Effects of traditional practices in the postpartum period on postpartum depression. *Health Care Women Int*, 39(1),65-78.
- 9 Dilek Aksoy, S., Özdilek, R., & Aba, Y. (2020). Weaning traditional practices among mothers coming to primary health care center in Turkey. *Journal of Pediatrics Review*, 8(4),275-282.
- 10 Durmaz, A., & Sezici, E. (2022). Bireysel emzirme eğitiminin emzirme davranışlarına ve geleneksel uygulamalara etkisi: randomize kontrollü çalışma. *ADYÜ Sağlık Bilimleri Derg*, 8(2),106-115.
- 11 Ergin, A., Acar, GA., & Baltacı, K. (2020). 0-24 aylık bebeği olan ebeveynlerin bebek bakımında uyguladıkları geleneksel yöntemler. *Güncel Pediatri*, 18(3),370-389.
- 12 Erenoğlu, R., Can, R., Tambağ, H., & Akdeniz, Ş. (2017). Kırsal alandaki kadınların doğum-doğum sonu dönemle ilgili geleneksel uygulamaları: Karaksi örneği. *Folklor/Edebiyat*, 23(90),183-217.
- 13 Gölbaşı, Z., Eroğlu, K., & Kaya, D. (2018). Doğum yapan kadınların anne sütü ve emzirme mitlerine inanma durumlarının belirlenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2),32-43.
- 14 Gök Uğur, H., Şahin, A., Aydın, D., & Kabadaş, E. (2018). Annelerin bebeklerini anne sütünden ayırırken kullandıkları geleneksel yöntemlerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*,71(3),217-223.
- 15 Gökduman, M., & Balkaya, N.A. (2010). Anne sütünü artırmaya yönelik bitkisel çay kullanımı ve etkileyen faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(4),187-94.
- 16 Gürarlan Baş N, & Karatay G, Arıkan D. (2018). Weaning practices of mothers in eastern Turkey. *J Pediatr (Rio J)* 2018;94(5): 498-503.
- 17 Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2019). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018. Erişim adresi: https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20%20raporlar/2018%20TNSA/TNSA2018_ana_Rapor_compressed.pdf
- 18 Hacıhasanoğlu Aşilar, R., & Bekar, P. (2018). 0-24 aylık çocuğu olan annelerin çocuk bakımına ilişkin bilgi, geleneksel inanç ve uygulamaları. *Güncel Pediatri*, 16(2):1-18
- 19 Karahan, N., Aydın, R., Güven, D.Y., Benli A.R., & Kalkan, N.B. (2017). Traditional health practices concerning pregnancy, birth, and the postpartum period of women giving birth in the hospital. *Southern Clinics of Istanbul Eurasia*, 28(3),190-198.
- 20 Karatay, G., Gurarlan Baş, N., & Ergi, İ. (2018). Traditional practices of Turkish mothers at breast engorgment during postpartum period, *International Journal of Caring Sciences*,11(3),1954-1961.
- 21 Kanbur, E., Şentürk, B., Çınar, S., & Kanbay, Y. (2020). Traditional baby care practices in Artvin, Turkey. *International Journal of Traditional and Complementary Medicine Research*, 1(3),112-117.
- 22 Koyun, A., Çamuroğlu, C., Korkmaz, G., Menteşe, N., & Ocağ, F. (2010). Kadınların gebelik, doğum ve yenidoğan bakımına ilişkin geleneksel inanç ve uygulamaları. *Aile ve Toplum*, 11(6),57-64.
- 23 Küçük, E.R., & Tanrıverdi, G. (2021). Traditional baby care practices of mothers and their practices reasons: a sample from Turkey. *International Journal of Caring Sciences*, 14(3),1749-1761.
- 24 Murat Öztürk, D., Uluşen, M., Yılmaz, G., & Aydın, H. (2019). Evaluation of knowledge and attitudes related to traditional practices regarding the care of pregnant, postpartum

- women and the newborn. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 9(1),55-65.
- 25 Pekyığıt, A., Yıldız, D., Fidancı, BE., Bağrıyanık, BÇ., Dehmen, Ö., Koçak, T., & Altıntaş, S. (2020). Annelerin bebek bakımında kullandıkları geleneksel uygulamaların kuşaklararası boyutu. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 14(3),443-451.
- 26 Sarı, E., Tandoğan, Ö., Satılmış, İG., & Yılmaz, N. (2023). Emzirme ile ilgili annelerin geleneksel uygulamaları: İstanbul ve Van örnekleme. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 16(2),141-155.
- 27 Selvi Çalışkan, B., & Balcı, S. (2019). Annelerin emzirmeyi sonlandırmaya yönelik uyguladıkları geleneksel yöntemlerin belirlenmesi. Türk Hemşireler Derneği Dergisi, 3(2),89-98.
- 28 Tanrıverdi, G. (2015). Lohusa kültürel özellikleri tanılama rehberi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 18(1),68-77.
- 29 Tural Büyük, E., Sak Kılıç, E., & Karakurt, A. (2019). Traditional methods used by mothers living in different regions of Turkey for increasing breast milk supply and weaning. Prog Health Sci, 9(2),13-20.
- 30 Turan, A., & Kutlu, L. (2020). Bebeklerin ilk emzirilmesinde geleneksel yaklaşımların etkisinin değerlendirilmesi. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(1),3-64.
- 31 Üstüner Top, F.U., & Çam, HH. (2022). Complementary and alternative methods of increasing breast milk of mothers of children aged 0-24 months. Eur J Clin Exp Med, 20(2),151-158.
- 32 Yaman, S., & Balcı, E. (2019). Anne sütünü arttıran geleneksel uygulamalar. Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 6(4),230-236.
- 33 Yıldız, İ., & Gölbaşı, Z. Sivas ilinde annelerin emzirmeyi sonlandırmak için kullanılan geleneksel yöntemleri bilme ve kullanma durumlarının incelenmesi. HUHMFAD, 6(1),20-27.
- 34 World Health Organization (2020). Infant and young child feeding. <https://www.who.int/data/nutrition/nlis/info/infant-and-young-child-feeding>
- 35 World Health Organization. (2021). Global Strategy for Infant and Young Child Feeding. Geneva, Switzerland: World Health Organization; 2003. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240032828>

EXTENDED ABSTRACT

Objective: In Turkey, breastfeeding-related traditional practices are quite common. Hence, nurses must be aware of traditional practices to ensure that breastfeeding is started and continued. This study was conducted to identify traditional practices used by mothers about breastfeeding and breast milk.

Method: Designed as descriptive research, the study had a population comprising all mothers who had infants aged 0-24 months and were registered to three family health centers in the district of Karatay of Konya province of Turkey. The research sample consisted of 204 mothers who applied to family health centers from the 1st of August 2019 to the 1st of November 2019, agreed to participate, and met the criteria required to be included in the study. The research data were collected via a survey form created by researchers based on the relevant literature.

Results: The mean age of mothers was 28.27 ± 5.17 years, and their mean duration of marriage was 6.82 ± 5.23 years. Of all participant mothers, 55.9% found traditional practices related to breast milk and breastfeeding “significant”, 22.5% found them “insignificant”, and 21.6% of them expressed “no view” on this topic. Mothers stated that traditional practices used by them before the first breastfeeding were to touch a date on the infant’s mouth/palate, to drip some zam-zam water inside the infant’s mouth, to recite azan toward the infant’s ear, and to make the infant drink some sugared water. Of all participant mothers, 26.5% ate dates, 20.6% drank postpartum sherbet, and 20.6% drank hot beverages to increase their breast milk supply. To heal nipple fissures, 11.3% of the mothers said that they rubbed quince seed on their nipples, while 22.5% of them stated that they rubbed olive oil on their nipples. The first three practices employed by mothers to stop the breastfeeding process were to paint nipples black/red (8.8%), to cover the nipple with packing tape (11.3%), and to place some hot pepper on the nipples (4.4%).

Use in practice: Defining and evaluating the traditional practices related to breast milk and breastfeeding. Thus, the quality of care can be increased by applying a holistic approach to care services provided postpartum. It is necessary to examine traditional practices in breastfeeding training courses lectured during pregnancy and to plan and implement the nursing process by considering these traditional elements.